

ЛОКАТИВНА ФУНКЦІЯ РОДОВОГО ВІДМІНКА: УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКІ АСИМЕТРИЙНІ ЗВ'ЯЗКИ

У статті в компаративному плані з'ясовано семантичну диференціацію локативності, закріплену за родовим відмінком української та російської мов. Установлено збіжності, що стосуються конкретних значень із просторовою детермінацією і прийменникового складу конструкцій, утворених за моделлю $V + \text{Преп} + \text{Ngen}$. Основну увагу приділено характеристиці асиметрийності на рівні окремих прийменників і прийменниково-відмінкових структур. Удокладнено проаналізовано значеннєвий обсяг, лексико-семантичну будову, стилістичний потенціал, синтагматичні можливості українських синтаксем $V + 3\text{-НАД} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-ПЕРЕД} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-ПОПЕРЕД} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-ПОМІЖ} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-МІЖ} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-МЕЖИ} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-ПРОМІЖ} + \text{Ngen}$, $V + 3\text{-ПОМЕЖИ} + \text{Ngen}$, $V + \text{ПЕРЕД} + \text{Ngen}$.

Ключові слова: українська й російська мови, родовий відмінок, просторові конструкції, симетрично-асиметричні зв'язки, просторові прийменники $3\text{-НАД} + \text{Ngen}$, $3\text{-ПЕРЕД} + \text{Ngen}$, $3\text{-ПОПЕРЕД} + \text{Ngen}$, $3\text{-ПОМІЖ} + \text{Ngen}$, $3\text{-МІЖ} + \text{Ngen}$, $3\text{-МЕЖИ} + \text{Ngen}$, $3\text{-ПРОМІЖ} + \text{Ngen}$, $3\text{-ПОМЕЖИ} + \text{Ngen}$, $\text{ПЕРЕД} + \text{Ngen}$.

Stepanenko N. Locative Function of the Genitive Case: Ukrainian-Russian Asymmetric Relations. The article is devoted to the analysis of the locative category inherent in all languages, which is represented by various linguistic means endowed with the ability to enter into isofunctional relations. The main attention is paid to full or partial compliance identification between verb-noun Ukrainian and Russian constructions with spatial connotation through the synchronous descriptive method and the one component analysis. It is declared at the following levels: semantics, formal-grammatical organization, distributive possibilities, and limitations presence or absence regarding the determining and determined components choice.

The object of the study is the genitive case as one of the typical representatives of space in the compared Ukrainian and Russian languages. All possible semantic modifications of the locative category at the genitive level are identified. The full body of formal-grammatical means of their explication with their distinction of the degree of productivity of each particular representative, using elements of the statistical method, is established. The reasons for semantic and formal-grammatical differences in the case background were also clarified, which required an in-depth interpretation of the stylistic connotation of prepositional case forms. Euphony (3 / 3I / I3), which is a phenomenon specific to the Ukrainian language, as well as, the inherent breadth of the prepositional spectrum, have not gone unnoticed. As for the symmetrical moments, they are quite clear in terms of diachrony. The semantic volume,

lexical-semantic structure, stylistic potential, syntagmatic possibilities of Ukrainian syntaxes V + 3-НАД + Ngen, V + 3-ПЕРЕД + Ngen, V + 3-ПОПЕРЕД + Ngen, V + 3-ПОМІЖ + Ngen, V + 3-МІЖ + Ngen, V + 3-МЕЖИ + Ngen, V + 3-ПРОМІЖ + Ngen, V + 3-ПОМЕЖИ + Ngen, V + ПЕРЕД + Ngen, their demarcation features are defined. The presentation is based on rich factual material obtained from various sources by the continuous sampling method. The grammatical perspectives of the studied syntaxes in the compared languages are also revealed. In particular, the Ukrainian language is undergoing a process of resuscitation when lexical and grammatical features being on the periphery under the influence of extra lingual factors are returning to active use. The markers of grammatical symmetry and asymmetry in the compared languages with the projection on the genitive case with the locative type of determination are arranged in the order in the paper.

Keywords: *related Ukrainian and Russian languages, genitive case, spatial constructions, symmetric-asymmetric connections, spatial prepositions 3-НАД + Ngen, 3-ПЕРЕД + Ngen, 3-ПОПЕРЕД + Ngen, 3-ПОМІЖ + Ngen, 3-МІЖ + Ngen, 3-МЕЖИ + Ngen, 3-ПРОМІЖ + Ngen, 3-ПОМЕЖИ + Ngen, ПЕРЕД + Ngen.*

Вступ

Категорія локативності є універсальною, оскільки вона знаходить своє відображення в усіх мовах світу. Що ж до засобів її вербалізації, то вони специфічні в кожній мові. Водночас не викликає сумнівів те, що для споріднених мов характерна спільність на рівні репрезентативної бази просторовості як сукупності всіх лексико-семантичних і формально-граматичних маркерів місця дії, напряду й шляху руху. Цій актуальній для сучасного мовознавства проблемі присвячені праці багатьох лінгвістів. Окремий розряд становлять студії, об'єктом дослідження яких є семантичний, формально-граматичний, функційний, когнітивний, стилістичний потенціал локативних синтаксем у споріднених мовах (Р. Болдирев /1982/, І. Вихованець /1982/, І. Слинько /1973/, Є. Тимченко /1926/ та ін.). Іншу групу сформували праці, у яких різнобічно проаналізовано особливості побутування синтаксем із локативним типом детермінації в неспоріднених мовах (Л. Байрамова, Ф. Сейфулліна /1989/ та ін.). І перші, і другі є однаковою мірою важливими для з'ясування природи локативності загалом й особливостей її віддзеркалення в окремо взятій мові та в різних генетично пов'язаних та не пов'язаних мовах. Виняткової значущості набуває питання повної або часткової відповідності між українськими та російськими конструкціями з просторовим значенням, заявленої на рівні семантики, формально-граматичної організації, дистрибутивних можливостей. Ідеться про наявність чи відсутність

лімітативності щодо вибору детермінованого й детермінувального компонентів.

Об'єктом дослідження обрано родовий відмінок як один із типових реалізаторів значення просторовості.

Мета цієї наукової розвідки полягає в тому, щоб на основі комплексного семантичного, формально-граматичного та функційного аналізів дієслівно-іменних конструкцій установити подібність і відмінність між українською та російською мовами в способах експлікування локативних відношень. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) ідентифікування типу просторової семантики, закріпленої за моделлю $V + \text{Prep} + \text{Ngen}$, 2) характеристика лексико-семантичного складу детермінованих і детермінувальних компонентів моделі $V + \text{Prep} + \text{Ngen}$, 3) установлення фактів повної або часткової відповідності між українськими та російськими конструкціями моделі $V + \text{Prep} + \text{Ngen}$, виявлених на рівні (а) семантики, (б) формально-граматичної організації, (в) дистрибутивних можливостей, (г) стилістичної специфікації.

Методи дослідження

Прагнення здійснити різнобічний аналіз матеріалу зумовило використання таких методів: описового – для інтерпретації фактажу, характеристики міжмовної взаємодії в межах конструкцій із локативним типом детермінації; компонентного аналізу – для дослідження семантичних варіантів і значенневих відтінків просторової семантики, закріпленої за моделлю $V + \text{Prep} + \text{Ngen}$; дистрибутивного аналізу – для виявлення сукупності всіх можливих оточень аналізованих одиниць у порівнюваних мовах; кількісних підрахунків – для встановлення ступеня продуктивності українських та російських конкретних репрезентантів моделі $V + \text{Prep} + \text{Ngen}$ на тлі інваріантної моделі $V + \text{Prep} + \text{Nx}$.

Виклад основного матеріалу

У споріднених українській та російській мовах родових відмінків є семантично поліфункційним. Він може вживатися з прийменниками й без них. Одним із складників значення генітива є локативність. Вона представлена такими семантичними типами: дія відбувається 1) з меж просторової одиниці (3, ІЗ, ЗІ [рос. ИЗ]) + Ngen ; 3, ІЗ, ЗІ [рос. С] + Ngen), 2) з її середини (З [рос. ИЗ] + Ngen) чи 3) з поверхні

(3 [рос. С] + Ngen), з місця, яке знаходиться 4) нижче або в нижній частині (3-ПІД, 3-ПОПІД [ІЗ-ПОД] + Ngen) чи 5) позаду (3-ЗА, 3-ПОЗА [рос. ІЗ-ЗА] + Ngen) просторового орієнтира, а також 6) від його меж (ВІД / ОД [рос. ОТ] + Ngen), 7) усередині предмета чи об'єкта або в межах певного простору (СЕРЕД, ПОСЕРЕД, НАСЕРЕД, ПОСЕРЕДИНИ [рос. СРЕДИ, ПОСРЕДИ, СРЕДЬ, СЕРЕДЬ, ПОСРЕДИ, ПОСЕРЕДЬ, СЕРЕДИ, ПОСЕРЕДИНЕ] + Ngen; ВСЕРЕДИНИ / УСЕРЕДИНИ [рос. ВНУТРИ] + Ngen), 8) попереду (СПЕРЕДУ, ПОПЕРЕДУ, ПОПЕРЕД [рос. ВПЕРЕДИ] + Ngen; ПРОТИ, НАПРОТИ, НАВПРОТИ, НАСУПРОТИ [рос. ПРОТИВ, НАПРОТИВ, НАСУПРОТИВ] + Ngen), 9) позаду (ЗЗАДУ, ПОЗАДУ, ПОЗАД [рос. СЗАДИ, ПОЗАДИ] + Ngen), 10) зверху або вище (ПОВЕРХ, ЗВЕРХУ, ЗВЕРХ [рос. ПОВЕРХ, СВЕРХ] + Ngen; ВИЩЕ, ПОВИЩЕ [рос. ВЫШЕ, ПОВЫШЕ] + Ngen), 11) нижче (НИЖЧЕ, ПОНИЖЧЕ [рос. НИЖЕ, ПОНИЖЕ] + Ngen), 12) з одного, двох або всіх боків одиниці простору (ЗБОКУ, ЗБОКУ ВІД, ОБІЧ, ОБІК, ПОБІЧ, УЗБІЧ [рос. СБОКУ, СБОКУ ОТ, ОБОЧЬ] + Ngen; ПРАВОРУЧ, ПРАВОРУЧ ВІД [рос. СПРАВА ОТ] + Ngen; ЛІВОРУЧ, ЛІВОРУЧ ВІД [рос. СЛЕВА ОТ] + Ngen; 3 ДВОХ (ОБОХ) БОКІВ (СТОРИН), ПО ОБИДВА БОКИ, ОБАБІЧ, ПООБІЧ [рос. С ДВУХ (ОБЕИХ) СТОРОН (БОКОВ), ПО ОБЕ СТОРОНЫ, ПО ОБЕ СТОРОНЫ ОТ] + Ngen; НАВКОЛО, КРУГОМ, ДОВКОЛА, ДОВКІЛ, ВКОЛО, ДОВКРУГ, ДОВКРУГИ, ДООКРУЖ, НАВКІЛ, НАВКРУГИ, НАВКРУГ, КРУГ, ВКРУГ, ОКРУГ, ОКРУГИ, ОКІЛ [рос. ВОКРУГ, ВКРУГ, КРУГОМ] + Ngen), 13) у просторовому відрізьку, оточеному рядом однорідних чи неоднорідних предметів (МІЖ, МЕЖИ, ПОМІЖ, ПОМЕЖИ, ПРОМІЖ, ПРОМЕЖ [рос. МЕЖ, МЕЖДУ, ПРОМЕЖ, ПРОМЕЖДУ] + Ngen), 14) поблизу (БІЛЯ, ПОБІЛЯ, КОЛО, КРАЙ, КІНЕЦЬ, ПОРЯД, ПОРУЧ, БЛИЗЬКО, БЛИЗЬКО ВІД, ПОБЛИЗУ, ПОБЛИЗУ ВІД, НЕДАЛЕКО, НЕДАЛЕКО ВІД, НЕПОДАЛІК, НЕПОДАЛІК ВІД [рос. У, ОКОЛО, ВОЗЛЕ, ПОДЛЕ, БЛИЗ, ВБЛИЗИ, ВБЛИЗИ ОТ, БЛИЗКО ОТ, ПОБЛИЗОСТИ ОТ, НЕДАЛЕКО ОТ, НЕВДАЛЕКЕ ОТ, НЕПОДАЛЕКУ ОТ] + Ngen) чи 15) на певній віддалі від просторової одиниці (ОДДАЛІК / ВІДДАЛІК, ОДДАЛІК ВІД / ВІДДАЛІК ВІД, ПООДАЛЬ, ПОДАЛІ ВІД, ДАЛЕКО ВІД [рос. ВДАЛИ ОТ, ВДАЛЕКЕ ОТ, ДАЛЕКО ОТ, ПООДАЛЬ ОТ, ПОДАЛЬШЕ ОТ] + Ngen), 16) уздовж (ВЗДОВЖ / УЗДОВЖ, ЗДОВЖ, ПОЗДОВЖ, ПОДОВЖ, ПОВЗДОВЖ, ВДОВЖ / УДОВЖ, ВПОДОВЖ / УПОДОВЖ,

ВПРОДОВЖ / УПРОДОВЖ, ВПРОСТ / УПРОСТ [рос. ВДОЛЬ] + Ngen) або 17) впоперек (ПОПЕРЕК, ВПОПЕРЕК / УПОПЕРЕК [рос. ПОПЕРЕК] + Ngen), 18) мимо неї (МИМО, ПОВЗ [рос. МИМО] + Ngen), а також указує на досягнення дією межі поширення, на контакт між двома чи кількома точками простору (ДО + Ngen). В українській мові остання синтаксема активно реалізує семантику “проникнення в середину просторової одиниці або в її межі”.

Неважко помітити, що прийменникова система порівнюваних мов вирізняється симетричністю. Відмінності існують на рівні прийменників З / ЗІ / ІЗ і ИЗ, З / ЗІ / ІЗ і С. Український прийменник З / ЗІ / ІЗ наділений ширшими семантичними можливостями. Його відповідниками в російській мові є прийменники ИЗ і С. Важливо наголосити, що раніше “прийменники изъ и съ фонетично й функціонально чітко розрізнялися” (Білодід, Гнатюк, & Черторизька, 1972: 197), що послідовно успадкувала російська мова, а в “мові української народності прийменники изъ та съ злилися з фонетичних причин в один прийменник з” (Арполенко, Грищенко, Німчук, Русанівський, & Щербатюк, 1983: 245), що властиве й сучасній українській мові. Пор. у зв'язку із цим такі кількісні дані:

Обсяг досліджуваного матеріалу (у знаках)	Мови	Усього просторових конструкцій	Із них конструкцій із прийменниками		
			З + Ngen	ІЗ + Ngen	С + Ngen
		V + Prep + Nx			
800 тисяч	українська	4019	401(10%)	—	—
800 тисяч	російська	4081	—	243 (6%)	134 (3%)
		V + Prep + Ngen			
800 тисяч	українська	1159	401(35%)	—	—
800 тисяч	російська	802	—	243(30%)	134(17%)

В українській, і в російській мові для прийменника З характерна фонетична варіантність – З – ЗІ, ІЗ, ИЗ – ИЗО. За семантичними й стилістичними властивостями виділені варіанти збігаються з інваріантами. Їхнє вживання зумовлене евфонічними потребами, пор.: *А сам він <...> не вижене з хати непрошеного* (П. Загребельний) і *Із низенької хати вийде мати смуглява моя* (В. Сосюра), *Дістала зі скрині єдину*

його святочну одержу (М. Коцюбинський); **Из** кармана куртки он достал матово блеснувший браунинг (М. Шолохов), Гришка даже вынул цыгарку **из** рта (С. Залигін).

Російські прийменники ИЗ і С також мають деякі відмінності на рівні сполучуваності. Варто зазначити, що більшість лексико-семантичних груп іменників, які виконують роль залежного компонента конструкції V + ИЗ + Ngen, V + С + Ngen, у російській мові збігаються. Очевидність цього факту, однак, не може слугувати підставою для можливості паралельного функціонування придієслівних поширювачів. Для прийменника ИЗ релевантною є сема “внутрішній об’єм”, а для прийменника С – “поверхня”. Проте в окремих випадках ця семантична опозиція в значенні іменника не експлікується, що спричиняє розмивання диференційної ознаки в значеннєвому плані синтаксичних структур V + ИЗ + Ngen, V + С + Ngen і вможливорює сполучуваність субстантивів цього типу з обома прийменниками. Лексичні одиниці, наділені такими властивостями, фіксуємо серед імен, що групуються довкола значень “простір”, “конкретний предмет”. Досліджуваний матеріал дав змогу виокремити із широкого кола субстантивів, які позначають більш або менш лімітовані території, тільки три лексеми – *огород*, *двор*, *луг*, напр.: *Поля **вышла из двора*** (Г. Марков) – *А “подзаборники” шумной ватагой уже **со двора высытали*** (Л. Сейфулліна), *Бывало, **пригоняют их из лугов*** – *они ушами прядут* (Б. Можаяев) – *В остальное время **возил сено с лугов*** (С. Залигін). Примітно, що морфемна структура детермінованого конститuenta не впливає на вибір прийменника (ср.: **вышла**, **высытали**, **пригоняют**). У групі іменників – назв конкретних предметів з прийменниками ИЗ і С уживаються лексеми – найменування неглибокого посуду (*тарелка*, *блюдо*, *блюдец*, *поднос*, *сковорода*, *ложка*), окремих предметів побуту (*кресло*, *кровать*, *постель*), відкритих транспортних засобів (*воз*, *телега*, *арба*, *дрожки*, *повозка*) и слово *седло*, напр.: *Из **блюдечка** я чай смиренно **пью*** (Є. Євтушенко) – *Потом с **тарелки** ест сычуг* (М. Заболоцький); *И Полю словно кто-то невидимый **вытолкнул из кресла*** (Г. Марков) – ***Встал с кресла** и Говоров* (А. Чаковський). Якщо ж граматично панівне дієслово має співвідносний префікс, вільне функціонування розглядуваних лексем не є можливим. Пор.: *Никита **вылез из постели*** (О. Толстой) – *Худенький **черный мальчик... слезает с постели*** (В. Каверін); *...из телеги **выбросит*** (Б. Можаяев) – *Устинов <...> **свалил с телеги** плужок* (С. Залигін); *Инженер **вылетел из седла*** (Л. Сейфулліна) – *Он **соскочил с седла***

(В. Шишков). Можна твердити, що вибір прийменників ИЗ і С детермінується притаманною російській мові префіксально-прийменниковою кореляцією ВЫ- – ИЗ і С- – С.

Щодо асиметрії на рівні описуваних синтаксем (а це є основним предметом нашого дослідження), то вона стосується прийменникових конструкцій. Ідеться про синтаксичні структури V + 3-НАД + Ngen, V + 3-ПЕРЕД + Ngen, V + 3-ПОМІЖ + Ngen, V + 3-МІЖ + Ngen, V + 3-МЕЖИ + Ngen, V + 3-ПРОМІЖ + Ngen, V + 3-ПОМЕЖИ + Ngen, V + ПЕРЕД + Ngen і V + 3-ПОПЕРЕД + Ngen, які вживаються в українській мові й не мають безпосередніх відповідників у російській мові. Отже, українська мова володіє тим набором прийменниково-відмінкових форм із локативною детермінацією, які в російській мові можуть бути передані описово. Досліджувані тексти показують, що конструкції з прийменниками 3-НАД, 3-ПЕРЕД, 3-ПОМІЖ, 3-МІЖ, 3-МЕЖИ, 3-ПРОМІЖ, 3-ПОМЕЖИ, ПЕРЕД, 3-ПОПЕРЕД вирізняються низьким ступенем продуктивності.

Синтаксичні структури V + 3-НАД + Ngen репрезентують два значення: 1) називають дію, що спрямована з точки, яка знаходиться вище від орієнтира, 2) номінують дію, спрямовану із меж простору (пор.: Жовтобрюх, Волох, Самойленко, & Слинько, 1980: 637). Реалізація обох планів змісту пов'язана з дієсловами руху й переміщення (*піти, прийти, летіти, прилинути*), конкретної фізичної дії (*виглянути, показатися, відкриватися*), зорової та мовленнєвої дії (*глянути, дивитися, гукати, озватися*). Поява двох локативних значень зумовлена семантикою залежного компонента. У першому випадкові роль поширювача виконує широке коло іменників, що номінують конкретний об'ємний предмет (*стіл, ліжка, ворота, дуб, шпиль*): ...*Певне, вкрала з-над ліжка* (Л. Мартович), ...*краєвид відкривається з-над шпиля* (А. Мороз), ...*обзивається тихий голос з-над столу* (М. Коцюбинський). Реалізація другого значення пов'язана із субстантивами однієї лексико-семантичної групи – “найменування акваторій” (*ріка, море, Дністер, Дніпро, Чорне море*): *Не сьогодні-завтра вдарять наші з-над Дністра і Бугу* (М. Стельмах), ...*з-над Дніпра височать списи рідних труб заводських* (О. Гончар).

Поряд із прийменником 3-НАД + Ngen в українській мові функціонує прийменник 3-ПОНАД + Ngen. Для останнього характерні такі самі дистрибутивні властивості, як і для першого, проте він має додатковий відтінок поширеності дії в просторі, спричинений

присутністю в його складі елемента ПО-: *І вдивляється в очі мені з-понад зір <...> Тарас* (Д. Павличко), *Далеко десть з-понад самого Бугу сірою грудочкою покотився у село заєць* (М. Стельмах).

Значенням конструкції V + 3-ПЕРЕД + Ngen є вказівка на дію, спрямовану від переднього боку якого-небудь предмета. Позицію залежного члена формують дієслова руху й переміщення (*йти, повзти, тікати*), конкретної фізичної дії, що асоціюється з динамікою (*прибрати, виставити*). Роль поширювача виконують іменники, що називають конкретний предмет (*особу або не-особу*) чи його частину, а також субстантиви, які позначають більш або менш лімітований простір (*хлопці, хата, вікно, ворота, двір*): *...літери бігли з-перед очей* (О. Десняк), *...дівка <...> погнала їх із-перед кухні* (Л. Мартович), *Федора прибрали з-перед барининих вікон* (Панас Мирний), *Переселенці <...> виставили з-перед себе Радивона Курдика* (В. Бабляк).

В українській мові фіксуються структури V + 3-ПОПЕРЕД + Ngen, що мають у своєму складі той самий лексико-семантичний діапазон детермінованих членів, але відрізняються від розглянутих вище конструкцій семантичним відтінком поширеності дії в просторі, який експлікує початковий елемент ПО- складного прийменника, напр.: *А то вона вискочила з-поперед наших вікон* (з побут. мовл.). Прийменник 3-ПОПЕРЕД належить до розряду розмовних, отже, конструкції, у яких він використовується, вирізняються стилістичною маркованістю.

Синтаксичні структури V + 3-ПОСЕРЕД + Ngen називають дію, спрямовану з простору, оточеного однорідними предметами. Репрезентація цього значення пов'язана з дієсловами, у значеннєвому обсязі яких фіксується сема "виділення" (*чується, відзначається, виділяється, вирізняється, видніється, мерехтить*). Типовими придієслівними конкретизаторами є іменники – найменування однорідних множин (*люди, діти, листя, дерева*), акустичних ефектів (*гомін, стрільба, шум*): *...чути було <...> шептання з-посеред <...> листя* (І. Франко), *З-посеред неї [стрільби] натреноване Хомине вухо вирізняло знайоме чахкання батальйонних мінометів* (О. Гончар).

Синтаксеми V + 3-ПОМІЖ + Ngen указують на дію, спрямовану з точки, що розташовується між однорідними предметами. Базою для їхнього творення служать дієслова руху й переміщення (*вийти, вискочити, витягти*), конкретної фізичної дії (*визирнути, показатися, знятися, в'юнитися*), зорової й мовленнєвої дії (*глянути, дивитися*,

озватися, крикнути). Більшість дієслів динаміки мають у своєму складі співвідносний префікс ВИ-. Залежний член описуваних конструкцій репрезентований іменниками – назвами конкретних предметів, обмежених або необмежених просторів, різного середовища (хлопці, конарі, хати, дерева, папки, пластинки, листки, виноградники, поля, двори, сніги, піски). Як характерну морфологічну властивість вичленуємо те, що майже всі іменники мають форму множини, напр.: ...**3-поміж конарів показується чоловіча голова** (С. Пушик), **3-поміж двох сталевих пластинок виткнеться блискуче лезо** (Ю. Збанацький), ...**витягла тоненьку папку 3-поміж інших папок** (А. Дімаров). Крім прийменника 3-ПОМІЖ + Ngen, в українській мові вживаються прийменники 3-МІЖ + Ngen, 3-ПРОМІЖ + Ngen, 3-МЕЖИ + Ngen, V + 3-ПОМЕЖИ + Ngen. Для конструкцій V + 3-ПОМІЖ + Ngen і V + 3-МІЖ + Ngen характерна семантична, дистрибутивна та стилістична тотожність. Відрізняються вони частотою вживання. Синтаксеми V + 3-ПОМІЖ + Ngen, V + 3-МЕЖИ + Ngen, V + 3-ПОМЕЖИ + Ngen мають стилістичну маркованість, яку створює розмовний статус прийменника 3-ПОМІЖ і архаїчність прийменників 3-МЕЖИ, 3-ПОМЕЖИ.

Висновки

Отже, родовий відмінок в українській і російській мовах репрезентує широкий спектр просторових відношень. Повної подібності на рівні конструкцій V + Prep + Ngen в зіставлюваних мовах немає. Асиметрія простежена на рівні прийменників 3 – ИЗ, 3 – С. Найпромовистіший вияв незбіжності – функціонування в українській мові конструкцій 3-НАД + Ngen, 3-ПЕРЕД + Ngen, 3-ПОМІЖ + Ngen, 3-ПРОМІЖ + Ngen, 3-ПЕРЕД + Ngen 3-ПОПЕРЕД + Ngen із притаманним їм семантичним описом, сполучувальними можливостями, стилістичними властивостями. Зміст, який реалізують ці конструкції, у російській мові має описове представлення.

У перспективі плануємо опис інших прийменниково-відмінкових структур української мови, зокрема й у компаративному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арполенко, Г., Грищенко, А., Німчук, В., Русанівський, В., & Щербатюк, Г. (1983). *Історія української мови*. Київ: Наук. думка.
2. Байрамова, Л. К., & Сейфуллина, Ф. С. (1989). *Сопоставительный синтаксис русского и татарского языков*. Казань: Изд-во Казан. ун-та.
3. Білодід, І. К., Гнатюк, Г. М., & Черторизька, Т. К. (Ред.). (1972). *Словник української мови*. (Т. 3). Київ: Наук. думка.
4. Болдырев, Р. В. (1982). Предложно-падежное функциональное взаимодействие в русской разговорной речи.

Київ: Наук. думка. 5. **Вихованець, І. Р.** (1982). *Система відмінків української мови*. Київ: Наук. думка. 6. **Жовтобрюх, М. А.**, Волох, О. Т., Самойленко, С. П., & Слинько, І. І. (1980). *Історична грамати́ка української мови*. Київ: Вища шк. 7. **Слинько, І. І.** (1973). *Історичний синтаксис української мови*. Київ: Вища шк. 8. **Тимченко, Є. К.** (1926). *Локатив в українській мові*. Київ: ВУАН.

REFERENCES

1. **Arpolenko, H.**, Hryshchenko, A., Nimchuk, V., Rusanivskiy, V., & Shcherbatiuk, H. (1983). *Istoriia ukrainskoi movy [History of the Ukrainian language]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian]. 2. **Bajramova, L. K.**, & Seifullina, F. S. (1989). *Sopostavitel'nyj sintaksis russkogo i tatarskogo yazykov [Comparative syntax of Russian and Tatar languages]*. Kazan' : Izd-vo Kazan. un-ta [in Russian]. 3. **Bilodid, I. K.**, Hnatiuk, H. M., & Chertoryzka, T. K. (Eds.). (1972). *Slovnnyk ukrainskoi movy [Ukrainian language dictionary]*. (Vol. 3). Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian]. 4. **Boldyrev, R. V.** (1982). *Predlozhno-padezhnoe funktsional'noe vzaimodeystvie v russkoy razgovornoj rechi [Prepositional-case functional interaction in Russian colloquial speech]*. Kyiv: Nauk. dumka. 5. **Vykhovanets, I. R.** (1982). *Sistema vidminkiv ukrainskoi movy [The system of cases of the Ukrainian language]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian]. 6. **Zhovtobriukh, M. A.**, Volokh, O. T., Samoilenko, S. P., & Slynko, I. I. (1980). *Istorychna hramatyka ukrainskoi movy [Historical grammar of the Ukrainian language]*. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian]. 7. **Slynko, I. I.** (1973). *Istorychnyi syntaksys ukrainskoi movy [Historical syntax of the Ukrainian language]*. Kyiv: Vyshcha shk. 8. **Tymchenko, Ye. K.** (1926). *Lokatyv v ukrainskii movi [Locative in the Ukrainian language]*. Kyiv: VUAN [in Ukrainian].

Степаненко Ніна Степанівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, природничо-математичних дисциплін і методики навчання, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36000, Україна.

Tel.: +38-096-239-29-62

E-mail: npu18@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-0934-784X>

Stepanenko Nina Stepanivna – Candidate of Philological Sciences, Docent, Associate Professor at the Department of Primary Education, Natural and Mathematical Disciplines and Methods of Teaching, V. H. Korolenko Poltava National Pedagogical University; 2 Ostrohradskoho Str., Poltava, 36000, Ukraine.

Надійшла до редакції 29 квітня 2022 року

ДСТУ 8302:2015: Степаненко Н. С. Локативна функція родового відмінка: українсько-російські асиметрійні зв'язки. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2022. Вип. 56. С. 141–150. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2022.56.10>

АРА: Степаненко, Н. С. (2022). Локативна функція родового відмінка: українсько-російські асиметрійні зв'язки. *Лінгвістичні дослідження*, 56, 141–150. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2022.56.10>